

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 29 ללומדי חבורת ש"ס | בבא בתרא נ"ג: עד ס"ה. | אייר ה'תשפ"ה

חזקה בשתי שדות סמוכות-

שתי שדות שיש מיצר ביניהם אם החזיק באחת כדי לקנותה קנה, ואם התכוון לקנות גם את השניה לא קנה אלא אותה מפני שהמיצר מפסיק, (ולוא המיצר היה קונה את הכל אף בלא כוונה אלא בסתמא), ואם התכוון רק לשניה לא קנה כלום דאין אדם קונה שלא מדעתו.

נ"ג: והגמ' מסתפקת אם כוונתו לקנות את שתייהם עם המיצר, או שהחזיק במיצר וכוונתו לקנות את שתייהם, האם קונה כיון שהמיצר הוא אחד עם הקרקע, או שכל שדה נחשבת בפני עצמה שהמיצר מופלג מן השדה גבוה או נמוך, ולא קנה אפי' את המיצר. ואף אם החזיק בשדה לא קנה את המיצר, י"ל שאם החזיק במיצר קנה את השדה, כיון שהוא משועבד לשדה לשומרו, כמו שקונה י' בהמות באפסר אחד כיון שהאפסר משמר את הבהמות, או דילמא לא קני, ולא דמי לאפסר כיון שאין איגודו בידו.

ודווקא בנכסי הגר (או במתנה. תוד"ה אותה), אבל במכר יכול לקנות י' שדות נפרדות ע"י שמחזיק באחת, דסדנא דארעא חד הוא, ודווקא כשנתן למוכר דמי כולם, ואל"כ לא קנה אלא כנגד מעותיו.

שתי בתים זה לפנים מזה יכול לקנות כל בית ע"י חזקה בו, ואם החזיק בפנימי יכול לקנות גם את החיצון אם לכך נתכוון כיון שיש לפנימי דריסת רגל בחיצון לצאת משם, אבל לא יכול לקנות ע"י הפנימי רק את החיצון, ואם החזיק בחיצון לא יכול לקנות גם את הפנימי כיון שאינו משועבד לחיצון.

הבונה פלטרין גדולים בנכסי גר שמת לא קנה, דליבני בעלמא הוא דמפיך דתחילת הבנין אינו עיקר אלא גמרו, ומעיקרא עיילי בה ברווח והשתא עיילי בה ברווח, ואם בא אחר והעמיד שם דלתות השני קנה, ד"נעל" היינו העמדת דלתות, אבל בנה לא קנני. וכתבו התוס' דלא דמי לסיוד וכיור שהשביח את הבנין, אבל הכא עד הגמר לא השביח את הקרקע, עוד כתבו דמה שמועיל בקרקע רפק בה פורתא, היינו דווקא בשדה העומדת לחרישה.

המוצא פלטרין בנכסי הגר ואין לו מה להוסיף ולגמור את הבנין, וסד בהם סיוד אחד, או כיור אחד, אמה על אמה כנגד הפתח ששם רואים יותר לנוי, קנה, אבל במקום אחר צריך יותר מאמה.

המציע מצעות בנכסי הגר ושכב שם על הקרקע קנה, ואע"פ שלא תיקן את הקרקע אלא השתמש בה, והמקור של חזקה הוא מ"ושבו בעריכם אשר תפשתם" או מדכתיב "וירשתם אותה וישבתם", ושכיבה בכלל ישיבה. וכתבו התוס' שאם הלך בבית או שכב אפי' על מיטות מוצעות לא קנה, ודווקא בהציע קנה. וכמו שמצינו שקונים עבד כנעני ע"י

שהעבד משמש את רבו הנעיל את מנעלו או התיר מנעלו, או שהולך כליו אחריו לבית המרחץ, או שהפשיטו או הרחיצו או סכו או גרדו או הלבישו או הגביהו להעלותו למיטתו, ושימש לרבו שנסמך עליו, וכן כשנסמך ונשען בשכיבתו על הקרקע קנאה. ואם הגביה האדון את העבד, לת"ק לא קנה שאין הגביה קונה בבני אדם שאין דרך להגביהם, אלא במטלטלין, ולר"ש קנה, שהגביה קונה בכל מקום אפי' ברשות מוכר, משא"כ במשיכה ומסירה, וגם קונה ברה"ר ובסימטא.

נ"ד. הזורע לפת בנקעים של קרקע הגר ולא כיסה עפר או דבר אחר, לא הוי חזקה, דהזריעה בלבד אינה משביחה את הקרקע, (משא"כ רפק ביה פורתא שהוא מעשה בגוף הקרקע שיש בו שבח), והשבח אח"כ שגדל ונשרש בקרקע הוא בלי מעשה, ואכילת הפירות אינה חזקה כיון שאין בזה תיקון לקרקע, וגם לא נהנה גופו מן הקרקע (כמו במציע מצעות בנכסי הגר).

דברים שהקנין בהם תלוי בכוונה-

הקוצץ ענפים מדקל של קרקע הגר אם בא להשביח את הדקל והיינו שקצץ משני הצדדים, קנה, ואע"פ שיתכן שהתכוון להאכיל בהמותיו, מ"מ מסתמא להחזיק נתכוון. ואם קצץ כדי להאכיל לבהמותיו, והיינו שקצץ מצד אחד שמקלקל את האילן לא קנה, ואינו יכול לטעון שנתכוון להשביח את הדקל.

המחזיק בשטרותיו של גר לא קנה קרקע, מפני שלא החזיק בקרקע, ולענין השטרות עצמם הגמרא בב"ק מסתפקת אם קנאם, דשמא אין כוונתו לקנות את השטרות, דהיכא שיועד ואינו מתכוון לקנות אינו קונה שלא מדעתו. (וכן בדבר שאינו רגיל שיהיה אין החצר קונה שלא מדעתו). תוד"ה אדעתא.

המנקה את הקרקע מקיסמים ועשבים רעים, אם כוונתו ליפות את הקרקע קנה, והיינו באופן שלקח את הגדולים והקטנים, שאז אפשר לתלות שכוונתו לקרקע, אבל אם כוונתו לקיסמים, והיינו באופן שלקח רק את הגדולים הראויים לשריפה, לא קנה, דלקיטת פירות לא קונה את הקרקע כיון שאין כוונתו לתקן את הקרקע. רשב"ם. והתוס' (ד"ה אדעתא) כתבו שלא קנה כיון שאינו מתכוון לקנות.

המוציא את התקלות מהקרקע שמסיר את המכשולות ומשווה פני הקרקע, אם כוונתו ליפות את הקרקע שתהיה חלקה ולא תישבר המחרישה קנה, והיינו באופן שלוקח מהתל וזורק לגומא, אבל אם כוונתו לעשות בי דרי - גורן, והיינו שהשווה את סביבות התל לתל שלא יהיה התל זקוף כ"כ, ואת סביבות הגומא לגומא, ונמצאת

הקרקע מחולקת למקומות מקומות, לא קנה, דכיון שאחרי הגורן ירצה לזרוע שם ולא יוכל הוי קלקול, וכל בכל תיקון שסופו לסתור מעיקרא לאו מתקן הוא, אמנם כתב הרשב"ם שאם רצה לעשות שם גורן קבוע נראה שאין לך חזקה גדולה מזו, אבל שיטת ר"י דאורליינ"ש שאין דרך לדעת אם כוונתו לקבוע, ופירש בסוגיא דבי דרי היינו מקום להעמדת בהמות.

וכל החזקות הללו הם בין בנכסי הגר בין באחים שחלקו בין במתנה בין במכר. רשב"ם.

הפותח פתח לכניסת מים אם כוונתו להשביח את הקרקע ע"י השקית השדה, והיינו שפתח רק בצד אחד שיתעכבו המים ויהיו הדגים ניצודים מאליהם, קנה, ואם כוונתו לצוד דגים, והיינו שפתח משני צדדים, אחד להכניס ואחד להוציא, לא קנה.

האוכל פירות דקל ע"י הורדת ענפים רק רק מצד אחד שלו, ובא אחר ורפק תחתיו פורתא, השני קנה, מפני שהראשון לא אחזיק כדמחזקי אינשי אדעתא דדיקלי.

המצייר בכותל בית של גר שמת, צורת חיה או עוף, קנה, (דצורת חיה ועוף היא חשובה, משא"כ ציורים בעלמא מעשה ציצים ופרחים), וא"צ שיהיה אמה על אמה וכנגד הפתח.

האם קונים את כל השדה ע"י חזקה במקום אחד - שדה שמיצריה מסומנים בד' רוחותיה והכיש בה מכוש אחד והשדה עומדת לחרישה, לרב קנה את כולה בין במכר בין בנכסי הגר, ולשמואל לא קנה אלא מקום מכושו בלבד, ודווקא בנכסי הגר, אבל במכר יכול לקנות י' שדות בי' מדינות ע"י חזקה באחת, והלכה כרב. ושדה שאין מיצריה מסומנים, לשמואל לא קנה אלא מקום מכושו, ולרב קונה כשיעור חרישת צמד שוורים שורה אחת וחזרה עוד שורה, וכתב הרשב"ם ששורה היינו מקצה לקצה, וכיון שקנה שתי שורות קונה את כל השדה. והתוס' כתבו שבשדה גדולה לא היו חורשים במענה אחד את כל אורך השדה, ולא משמע בסוגיא שקונה את כל השדה, וכן צ"ב למה לא מספיק פעם אחת.

נ"ד: קנין ישראל מנכרי - נכרי המוכר קרקע לישראל ונתן ישראל מעות ועדיין לא החזיק, לשיטת שמואל הקרקע יצאה מרשות הנכרי ע"י המעות, לרשב"ם הטעם משום דעכו"ם כל קניינו בכסף, ולתוס' דווקא בעבד עברי כל קניינו של עכו"ם בכסף, אבל בעלמא אין קונה בכסף אלא במשיכה, וקונה קרקע בכסף כדאשכחן בעפרון, אבל בשטר לא קני, והישראל לא קונה עד שמגיע השטר לידו, דאפי' מישראל אינו קונה בלא שטר, במקום שרגילים לכתוב שטר, וכ"ש עכו"ם דסתם עכו"ם אנשים הם ואין בדעתו לקנות בלי שטר, (ואנן סהדי שאין כוונתו

לקנות אלא בשטר כמו שקונה מישראל, כיון שלא אמר אי בעי בכספא איקני. תוס'.

וכל המחזיק בקרקע זו זכה.

הרשב"ם מביא שי"א שצריך להחזיר מעות ללוקח ראשון, והרשב"ם סובר עצמו שא"צ לתת מעות, ואם יכול הלוקח לתבוע את המעות מהעכו"ם יתבע, (אע"פ שע"י כך יחזור העכו"ם ויגזול את המחזיק, ולמחזיק מותר להשתמש מן העכו"ם אע"פ שהלוקח הראשון מפסיד, דבדין הוא תובעו כיון שלא נתן מעות אלא כדי שתעמוד הקרקע בידו, אבל אם המחזיק רוצה לתת מעות ללוקח, והלוקח מפקיע ממנו את הקרקע ע"י העכו"ם, הוי מסור ממש. תוד"ה וישראל). אמנם השני נקרא רשע, דלא גרע מעני המהפך בחורו. ובלוקח מישראל אע"פ שלא קנה לוקח לא יצאה הקרקע מיד המוכר, ושניהם יכולים לחזור בהם, ואין אחר יכול להחזיק בה.

אביי שואל שדברי שמואל הללו סותרים את דעתו שדינא דמלכותא דינא, שהמחזיק על פי חוק המלך הנהוג בעיר אין בו משום גזל, והרי המלך אמר שא"א לקנות בלי שטר, וא"כ איך יזכה בה השני, אלא יזכה בה הראשון על פי דינא דמלכותא כשיגיע השטר לידו. ורב יוסף אמר שכדברי שמואל הנ"ל פסק רב יהודה, שרוב שמועותיו משמואל רבו, וס"ל לרב יוסף שאין בזה דינא דמלכותא, דלא אמרו שיקנו רק בשטר, אלא אפשר לקנות גם בחזקה. וענה לו אביי ששם בעלי השדות לא היו משלמים טסקא, וחוק המלך שמשלם הטסקא מקבל את הקרקע, וא"כ הראשון לא יכול למכור, והשני שהחזיק על מנת לתת טסקא למלך קנה, אבל קרקע שבכח הנכרי למוכרה, מוציאים אותה מהמחזיק ונותנים אותה לראשון כשיהיה שטר בידו.

שיטת ר"ח שאין הלכה כשמואל, שהרי יש סתירה בדבריו, ולרשב"ם הלכה כשמואל, כמו שפסקו כמה אמוראים.

רב נחמן סובר כשמואל שהקונה קרקע מעכו"ם בכסף הקרקע הפקר, (וכן שלח רב הונא בר אבין בשם רבותינו), וס"ל כרב שהמכיש מכוש אחד בקרקע קנה כולה.

נ"ה. דינא דמלכותא דינא מיסים וארנוניות ומנהגים שהנהיגו המלכים במלכותם הוי דינא, שבני המלכות מקבלים אותם עליהם מרצונם, תדע שהרי אנו עוברים על גשרים שנבנו מדקלים שהפקיע המלך.

חזקה של פרסיים היא מ' שנים, שאם החזיק העכו"ם מ' שנים בקרקע של ישראל, ואין לו שטר, וקנה ממנו ישראל אחר, הוי קנין גמור, אע"פ שאין לעכו"ם חזקה. אי נמי בארץ פרס במקום ג' שנים לחזקה צריך מ' שנים.

קנין קרקע ע"י תשלום המס - עשירים המשלמים את המס שעל הקרקע (-טסקא) במקום בעלי הקרקע, קנו את הקרקע, שכך דינא דמלכותא, ואין הבעלים הראשונים יכולים להחזיר להם מה ששילמו ולקחת את הקרקע, ואם שילמו מס המוטל על ראש הבעלים ולא על הקרקע (-כרגא), לרבה לא קנו את הקרקע דאין זה דינא דמלכותא, ולרב הונא בריה דרבי יהושע הכל משתעבד לכרגא ואפי' מטלטלין, וא"כ קנו העשירים את הקרקע, ואין לטעון דא"כ

נכסי המוריש נחשבים "ראוי" שאין הבכור נוטל בהם פי שניים, שהרי המלך יכול לגבותם, דשעבודו עדיף משאר שעבודים והוי כגבוי, ובתוס' הוסיפו שהקרקעות עיקרם של המלך וכבר הוא מוחזק בהם, ואפי' קרקע של אלף זוז משועבדת לדבר מועט, (אבל בשאר חובות שיש לאדם הרי בעיני אדרכתא ואכרזתא ושומא וגביה), דאיירי ששילם האב את המס של כל אותה השנה לפני מותו. ולענין הלכה אף שכותבי השטרות של רבא אמרו שהלכה כרב הונא בריה דרבי יהושע, לא אמרו כך אלא כדי לקיים המכירה שמכרו קרקעות מחמת מס המוטל על הבעלים ולא על הקרקע.

אדם הבטל ממלאכה ומלימוד ומדרך ארץ ואינו עוסק בישובו של עולם כלל צריך להשתתף עם בני העיר בתשלום המס, ואיירי שבאו לגבות ממנו ובני העיר אמרו להם שיפטורוהו כי אין לו, והיו צריכים השאר לשלם יותר, אמנם באנדיסקי שמעצמם פטרוהו מחמת ששכחוהו או שסברו שאין לו ממון פטור, אע"פ שהשאר שילמו יותר, דמן השמים סייעוהו. ולתוס' אנדיסקי היינו שכותבי שטרות המלך כתבו לו שהוא פטור מהמס.

מה מחלק שדה לשתיים

הגמרא (לעיל נ"ג נ"ד) ביארה שהמחזיק בנכסי הגר לא קנה אלא את אותה שדה. ולהלן יבואר מה נחשב הפסק בשדה להחשיבה לב' שדות, ואגב זה יבואר מה נחשב הפסק לענין מצות פאה שצריך להניח ב' פאות, ולענין הדין בטומאה שלר"א הנכנס לשדה שיש בה טומאה הרי הוא טמא, ולענין הדין בשבת שלרבי יוסי המוציא ב' חצאי זיתים לב' רשויות מופרדות פטור, וכדלהלן.

המחזיק בנכסי הגר ויש בין השדות מיצר או חצב (-אילן או עשב, היורד ויונק כנגדו ולא מהצדדים), לא קנה את השדה השניה, שהרי אפי' בשדה אחת יש מ"ד שלא קנה אלא מקום מכוש, ובשתי שדות לכו"ע לא קנה, דבעינן שיחזיק בכל השדות.

נ"ה: לענין פאה - נחל, שלולית מקום קיבוץ מי גשמים, וי"א אמות המים, דרך הרבים ט"ז אמה או היחיד ד' אמות שביל הרבים שהולכים שם רבים ברגליהם ולא עגלות וסוסים או היחיד שהילוכם קבוע בין בימות החמה בין בימות הגשמים שלא זורעים שם, (לרשב"ם לא זו אף זו קתני. ולתוס' קמ"ל דרך הרבים שלאילנות אין מפסיק אלא גדר, ושביל הרבים קמ"ל שבעינן שיהיה קבוע גם בימות הגשמים), מפסיקים לפאה והיינו שצריך להניח פאה בשתי המקומות. המיצר והחצב, לרב אסי אין מפסיקים, ולרבין מפסיקים.

לענין טומאה - הנכנס בימות הגשמים לבקעה שדינה כרשות היחיד שספיקה טמא, כיון שבימות הגשמים אין מהלכים שם שלא לקלקל הזריעה, ובאחת משדותיה יש טומאה, ואינו יודע אם נכנס לשדה זו, לחכמים טמא, ולר"א טהור (התוס' גורסים רבי אלעזר) דספק ביאה טהור, ורק ספק מגע טמא, ואם יש מיצר או חצב בין השדות אליבא דר"א, לרב אסי אין מפסיקים, ולרבין מפסיקים.

ביאור מחלוקת ר"א וחכמים בספק ביאה - לרשב"ם חכמים מטמאים כיון שזה נחשב ספק אחד אם הלך עד הקבר והאהיל או לא, ולר"א יש ב' ספיקות, א' אם נכנס, ב' גם אם נכנס יש ספק אם הגיע למקום הטומאה. ולרש"י בע"ז ע. איירי בשדה מלאה טומאה שיש רק ספק אחד, וטעמא דר"א דס"ל דספק ביאה טהור, דספק טומאה ילפינן מסוטה, ושם יש ודאי סתירה, וטעמא דחכמים משום שיש רק ספק אחד. ולר"ת רבנן מטמאים אפי' בכמה ספיקות (ולומדים זאת מסוטה, ואף ששם זה רק ספק אחד, מ"מ גם בזה היה צריך להיות טהור), ולר"א אינו טמא אלא בספק אחד, דאין לך בו אלא חידושו.

לענין שבת - המוציא חצי גרוגרת לרה"ר והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת, לת"ק בהעלם אחד חייב אפי' בשתי רשויות, בשתי העלמות פטור דאם נודע לו בינתים שהוא שבת ידעיה מחלקת, ולרבי יוסי אף בהעלם אחד אם הוציא לשתי רשויות פטור, ושיטת ר"ח שאם הוציא לשני רה"ר חייב, כמו שמצינו שהכותב אות אחת בציפורי ואות אחת בטבריה חייב, ורבי יוסי איירי שהוציא משתי רשויות, ולר"י נראה ששאני כתיבה שנגמרה המלאכה בכתיבת ב' אותיות, אבל בהוצאה לא חשיב הוצאה עד שיקרבו.

נ"ו. איזה הפסק יש בין שתי הרשויות

לרבה צריך רשות היחיד ביניהם, אבל כרמלית כגון בקעה לא, דמדאורייתא בטלה להכא ולהכא. ולאביי אפי' כרמלית אבל פיסלא חתיכת עץ או עמוד לא, (לרשב"ם איירי בגבוהה י' או פחות ואין ברוחבה ד', והיא מקום פטור, ומותר אף מדרבנן לטלטל משום לרה"ר או רה"י או מהם לשם, ולתוס' איירי ברוחבה ד' ונמוכה מ', והיא כרמלית אך כיון שהיא קטנה אינה חשובה להפסיק בין הרשויות), ולרבא אפי' פיסלא מפסיק דלא גרע ממיצר וחצבא, דס"ל שרשות שבת כרשות גיטין שכמו שאם הקנה לה חצירו כדי שתתגרש, ונפל הגט על הפיסלא, אינה מגורשת, מפני שלא השאיל לה אלא מקום אחד ולא שתי מקומות, ה"ה לענין שבת הפיסלא מחלקת בין הרשויות, ולשיטתו אף מיצר וחצב מפסיקים, אבל לרבי יוחנן אין מיצר וחצב מפסיקים.

אם אין מיצר וחצב, ושתי השדות נקראים שדה בלשון יחיד (בי גרגותא דפלניא -שדה שפלוני משקה מבורו) דינם כשדה אחת, ואם נקראים שדות אינם כשדה אחת. לרשב"ם איירי לענין לקנות כולה ע"י מכוש אחד, ורבי יוחנן כאן נתן שיעור אחר מרב ושמואל לעיל נ"ד, ולתוס' (ד"ה אין) איירי לענין טומאה.

גבולות הארץ

יהושע תיחם את הארץ בין שבט לשבט ובין איש לאיש, ע"י חצב לפי שאינו יונק לא מכאן ולא מכאן. לא מנה יהושע אלא עיירות העומדות על הגבולין, משום שבא להראות את תחומי הארץ. וכתבו התוס' (ד"ה העומדות) שהכונה לגבולות של כל שבט ושבט, ולא לגבולות הארץ, דחשיב כמה עיירות שהם באמצע.

כל מקום שהראה הקב"ה למשה דכתיב "ויראהו ד' את כל הארץ את הגלעד עד דן" חייב במעשר,

דזה מקום ז' עממין, אבל מקום קיני וקניזי וקדמוני שנינו לאברהם בברית בין הבתרים פטורים, לעת"ל, אי נמי אם כבשו מהם ישראל אחרי מות יהושע, דכתיב "זאת הארץ" למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה, וארץ רפאים לא נתמעטה, דהיינו חיוי. וכתבו התוס' (ד"ה חייב) דס"ל שקדושה ראשונה קידשה לעת"ל, אבל למ"ד לא קידשה לעת"ל כל מקום שלא כיבשו עולי בבל פטור ממעשר. לר"מ היינו נפתואה ערבאה ושלמאה, ולר"י הר שער עמון ומואב והא דמצינו שנהגה שביעית בעבר הירדן היינו ארץ סיחון ועוג שלא היתה מעמון ומואב, או דאיירי במקומות מעמון ומואב שלא כבש סיחון. (תוד"ה הר שער). ולר"ש ערדיסקיס אסיא ואספמא. ומה שמצינו שעברו שנה באסיא, אף שאין מעברים אלא ביהודה, האי עיבור היינו חישוב. תוד"ה ערדיסקיס.

עיין הערה בדין משכון של גר שמת.

עדים זוממין על חזקה

להשלמת סוגית חזקת ג' שנים שנתבארה לעיל, מבארת הגמרא מה הדין בעדים שהעידו על חזקת ג' שנים והוזמו, כמה צריכים לשלם. עוד יבואר בגמרא איך מצרפים עדים כשכל אחד מעיד על שנה אחרת מהחזקה, או כשכל אחד מקיים חתימה אחרת.

עדים שהעידו שאחד החזיק ג' שנים, ונמצאו זוממים שבאו עדים אחרים ואמרו בזמן החזקה עמנו הייתם במקום פלוני, משלמים הכל דמי הקרקע שזממו להפסידו, חוץ מהקרקע עצמה שיטול מהמחזיק.

נ"ו: ואם על כל שנה העידה כת אחרת לתנא דמתני' הוי חזקה, ואם הוזמו כל כת משלמת שלישי, ואין נעשים זוממים עד שיזמו כולם, (וכתבו התוס' ד"ה משלשין) שאף שהמעידים על נגיחה שלישית אינם חייבים אלא חצי נזק, מפני שטוענים שלא התכוונו לעשותו מועד, הכא כיון שבאו להעיד לטובתו, ודאי באו כדי להחזיקו בקרקע). ולר"ע לא הוי חזקה, דכתיב "על פי שניים עדים יקום דבר" ולא חצי דבר, ואין כאן ב' עדים המעידים על חזקה שלימה, ולרבנן ממעטים עדות של שניים על שיערה אחת בגבה ולא בדקו יותר, ושניים אחרים מעידים על שיערה אחת בכריסה ששם הם בדקו, ולולא קרא היה כשר שהרי אין מכחישים זה את זה, וראו את ב' השערות בשעה אחת (דאל"כ שמא הראשונה נשרה ואינם אלא שומא), אבל בחזקה בהכרח כל כת מעידה על יום אחר, והתוס' (ד"ה אלא למעוטי) ביארו שבחזקה יש משמעות לכל יום לענין התשלום על הפירות, אבל בשערות אין שום נפקא מיניה בשערה אחת. ואם יש עד אחד על כל שיערה הוי חצי עדות ולא חצי דבר, דאין כאן אלא עד אחד לכל שיערה, ועד אחד אינו נאמן לעשותה בת עונשין.

וכתבו התוס' (ד"ה ורבנן) דבחמשה בקר יש מחלוקת אם דורשים ולא חמשה חצאי בקר או לא, אבל הכא כיון שזה מיותר דורשים לכו"ע למעט חצי דבר, או שלא דורשים מדבר אלא מ"קום" שמשמע שכל העדות תקום על פיהם, אבל בממון אין נפקא מיניה על כמה מעיד, דמה שגבגב ישלם. והמיעוט חצי כופר הוא שאין אדם מביא חצי כפרה, והמיעוט חמש סלעים ולא

חצי חמש הוא שהמצוה לא מתקיימת בפחות.

ואם עד אחד אומר שהחזיק בשדה ע"י חייטים והשני אומר שהחזיק ע"י שעורים, לרב יהודה הוי חזקה, והקשה רב נחמן דאטו עד אחד על שנה ראשונה שלישית וחמישית, והשני על שנה שניה רביעית ושישית, הוי חזקה. הרשב"ם מבאר שהבין ר"נ שחייטים ושעורים זה לא באותה שנה אלא שנה אחרי שנה כמו המנהג לזרוע שנה חייטים ושנה שעורים, דאף לרבי יהושע בן קרחה ששתי כיתי עדים בזה אחר זה מצטרפים, וטעמו משום דתרווייהו אמנה קמסהדי, הכא חזקה בדילוג אינה כלום. ולתוס' (ד"ה אלא מעתה) כוונתו לשאול האם גם כשעד אחד אומר שהחזיק בראשונה שלישית וחמישית ובשניה רביעית ושישית הניחה בורה, האם גם שם יהיה חזקה אע"פ שמכחישים זה את זה, כיון דתרווייהו אמנה קמסהדי.

וענה לו רב יהודה דשם כל אחד מעיד על שנים אחרות, אבל כאן מעידים על אותם שנים, דבין חייטים לשעורים לא דייקי אינשי, ואע"ג דדייקי בין מנה שחור ללבן, שם צריכים לדעת איזה מנה חייב לשלם, אבל כאן בין בחייטים בין בשעורים הוי חזקה. ואמנם בין חייטים לקטנית עדותן בטלה כיון שאפי' בלא דקדוק אין טועים בזה. תוס' שם.

נ"ז: ואם העידו ג' אחים כל אחד על שנה אחרת ועד אחר העיד על ג' השנים, הרי אלו ג' עדויות והוי חזקה דאין כאן ב' עדים קרובים בעדות אחת, (והרי אפי' אותו אדם יכול להעיד על שלשת השנים. תוד"ה הרי), ולהזמה הוו כעדות אחת, שאם הוזמו משלשים ביניהם, ואין נעשים זוממים עד שיזמו כולם.

ואמנם שטר שהוצרך המלוה לקיימו ומת אחד העדים החתומים בו שאינו יכול לקיים חתימת עצמו אלא צריך שניים שיקיימו את החתימה של המת, והחי יקיים את חתימתו, אינו יכול להצטרף עם אחר להעיד על חתימת חברו, דא"כ ג' רבעי הממון יצאו על פיו, וכן אין אח של העד החי יכול להצטרף עם עד אחר להעיד על החתימה של המת, משום שנמצא שג' רבעי הממון יצאו על פי שני אחים, ושאני מעדות על חזקה שרק חצי מהממון יצא על פי האחים, והתורה פסלה קרובים משום דחשיבי כאיש אחד, וכיון שעד אחד מצטרף עמהם לא יצא על פי האחים אלא חצי הממון. וכתבו התוס' (ד"ה הכא) שבחתימות יכול החי לחתום על חרס חתימה ויקיימו חתימתו, ואז הוא מצטרף להעיד על החתימה השניה, ורבינא סבר שאף בלא זה יכול להעיד כמו בחזקה.

חזקת תשמישין

לעיל נתבאר שהמחזיק ג' שנים בקרקע בטענה שקנה או קיבל אותה, הרי הקרקע נשארת בחזקתו. ולהלן יבואר מה הדין לגבי תשמישים מסוימים שאדם לא יכול לעשותם בלי רשות הבעלים, והוא טוען שהבעלים נתן לו רשות, מתי הוי חזקה (י"א אחרי ג' שנים וי"א מיד), משום שזה דבר שודאי אם בעה"ב היה מקפיד עליו הוא היה מוחה וא"כ ודאי ברשותו עשה, ומתי לא הוי חזקה משום שיתכן שעד עכשיו לא ראה צורך למחות והדבר לא נעשה ברשותו.

אלו דברים הוו חזקה מפני שהם תשמישים קבועים שאדם מקפיד עליהם שלא יעשום בלי רשות. עשית מחיצה עשרה לבהמתו או לתנור או לכיריים או לריחים הוי חזקה על המקום שתוך המחיצות, הכנסת תרנגולים לתוך הבית, עשית מקום עמוק ג' או מחיצה גבוה ג' לזבל כדי שלא יתפזר. ובאלו אם החזיק בתשמיש זה ג' שנים ולא מוחה, יכול לטעון שנתן לו תשמיש זה או מכרו לו, ודאי על פיו עשה וברשותו.

אלו דברים אינם חזקה - שהם דברים המיטלטלים ואינם קבועים, ואין בעל החצר מקפיד עד ד' וה' שנים, ויכול לטעון שעד עכשיו לא הקפיד ומעכשיו הוא מקפיד. העמדת בהמה בחצר, העמדת תנור ריחים וכיריים, גידול תרנגולים, נתנת זבל בחצר.

באיזה מקום איירי שאין מקפידים על העמדה אלא על מחיצה, דבסתמא מקפידים אף על העמדה, ומדלא מיחו הוי חזקה -

עולא רצה לבאר שרק דבר שקונה בנכסי הגר וקונה בנכסי חבירו אם אמר לו לך חזק וקני, הוי חזקה, אבל דבר שאינו קונה בנכסי הגר שלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע, לא הוי חזקה, אמנם הכנסת תרנגולים לבית אף דהוי חזקה אינה קונה בנכסי הגר, ואף אם נעל בפניהם אינו אלא מבריה ארי. והגמ' דוחה שעשית ניר קונה בנכסי הגר, אך לא הוי חזקה כיון שאינו מפסיד שהרי הבעלים יזרע ויאכל פירות. ואכילת פירות ג' שנים הוי חזקה ואינה קונה בנכסי הגר דאין זה נעל וגדר.

נ"ז: רב נחמן רצה לבאר דאיירי בחצר השותפין שאינם מקפידים זה על זה על העמדה ואין מוחים כל זמן שזה לא מפריע להם, אבל על מחיצה קפדי. והגמ' שואלת שגם שותפין מקפידים על העמדה, שהרי שנינו שאם שותפין נדרו הנאה זה מזה הם אסורים להכנס לחצר, ואי נימא שאינו מקפיד הרי השדה כהפקר לענין עמידה ולא נחשב שנהנה מהשותף. ורב פפא מבאר שיש כאלו שמקפידים ויש כאלו שלא מקפידים, וממילא בממון הולכים לקולא שמותר לשותף לעשות העמדה, (ולא הוי גזלן כשואל שלא מדעת), ולא הוי חזקה כיון שיכול לטעון ששתק משום שהוא מאלו שלא מקפידים, וכל היכא שיש טענה למערער למה לא מיחה לא הוי חזקה, ובאיסורא בנדרים לחומרא דספק דאורייתא לחומרא. ולרבינא באמת שותפין לא מקפידים, והאיסור במודר הנאה הוא רק לפי ר"א הסובר שאף ויתור אסור במודר הנאה, כגון תוספת שרגיל החנוני להוסיף לכל הלוקחים, דרבנן שרו כיון שבשביל המקח הוא מוסיף, ור"א אוסר.

וכתבו התוס' (ד"ה בשותפין) דהא דאמר לעיל מ"ב דשותפין אין מחזיקים זה על זה, ואע"פ שמקפידים, יש לחלק בין נחית לפלגא לנחית לכולה, כמבואר שם, או דהתם איירי בשדה, אבל בחצר שנכנס דרכה לבית לא היה מניח לו להשתמש אם לא מכרה לו. עוד כתבו התוס' (ד"ה רבינא) שהאיסור בנדרו הנאה זה מזה הוא בין ביש בה דין חלוקה בין באין בה דין חלוקה, ואף שאין יכול למחות עליו מלהכנס יכול לאסור עליו להכנס, כמו שמצינו שמשכיר יכול להקדיש את

השדה, (ואמנם בעל חוב שהקדיש יכול המלוה לגבות, דהקרקע יוצאת מיד הלוה לגמרי). עוד כתבו התוס' (שם) דהא דקאמר דלא קפדי אדריסת הרגל, איירי בבקעה, אבל בחצר קפדי, ואף המודר מאכל אסור בדריסת רגל בחצר.

רב נחמן מבאר דאיירי ברחבה של אחורי הבתים שאין מקפידים על העמדה אלא רק על מחיצה, אבל לפני הבתים שצריך מקום פנוי מקפידים אף בהעמדה.

שותפים יכולים לעכב זה על זה בכל התשמישים הקבועים בחצר, אם אחד רוצה לעשותם ושאר השותפים לא, חוץ מכביסה שיכול לעשות בלי הסכמת השותפים, שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה בנהר, משום צניעות.

ההולך בדרך שיש בה נשים העומדות על הכביסה, אי איכא דרכא אחרינא רשע הוא אע"פ שעוצם עיניו, שהיה עליו ללכת בדרך אחרת, ואי ליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אף אם מסתכל דרך הליכתו, דאנוס רחמנא פטריה, ואמנם צריך לאנוס את עצמו שלא להסתכל להטות עיניו לצד אחר, ואז הוא חסיד.

הנהגת תלמיד חכם-

חלוק ת"ח אין בשרו נראה תחתיו שהוא ארוך עד כף הרגל.

טלית ת"ח שמכסה בה שאר הבגדים, אין החלוק נראה מתחתיה טפח וכ"ש שאם אינו נראה כלל איכא צניעות טפי.

שלחן ת"ח שני שליש של רוחב השלחן מכוסים מפה לקנח פיהם ולתת שם פת, ושלש מגולה ושם נותנים קערות וירק שלא לכלכו המפה ויתבזו האוכלים. וי"א שהמקום המגולה הוא באמצע. ושלחן עם הארץ דומה למדורה וקדרות מקיפות אותה. ולענין **מקום הטבעת** שתולים אותו בה לל"ק אם יש תינוק ישים מבחוץ שלא ישחק התינוק בטבעת וינענע את השלחן, ואם אין תינוק ישים מבפנים במקום הסמוך לו, ולא בחוץ כדי שלא יכשל בה השמש. ולאב"א איירי כשאין תינוק, וכשיש שמש יעשנה בפנים, וכשאין שמש יעשנה בחוץ שלא יזקו בה האוכלים. וללישנא בתרא איירי כשיש שמש, וביום שיוכל השמש להזהר יעשנה בחוץ כדי שלא יהיה המקום צר לאוכלים, ובלילה שאין השמש יכול להזהר יעשנה בפנים.

נ"ח. מיטת ת"ח אין תחתיה אלא סנדלים בימות החמה ומנעלים בימות הגשמים, דאוכלים שתחת המיטה רוח רעה שורה עליהם אפי' מחופים בכלי ברזל, ושל עם הארץ דומה לאוצר בלוס -מעורב, שמניחים תחתיה כל דבר אוכלים וכלים.

רבי בנאה היה מציין מערות קבורה, ולפי שהיה אדם גדול וחשוב הותר לו להכנס בקברי צדיקים, אבל לאחר לא, והיה נכנס ומוודד ומציין למעלה היכן יש

טומאה (דבקבר סתום הטומאה בוקעת ועולה, ואף שאין קברי עכו"ם מטמאים באהל דכתיב "אדם", אברהם ואדם הראשון נקראים אדם. תוד"ה מצוין) ומציין בסיד, וכשהגיע למערת אברהם אמר לו אליעזר (שהוא אחד מז' צדיקים שלא מתו) שאברהם שוכב בין זרועותיה של שרה והיא מעיינת בראשו, ואמר אברהם שרבי בנאה יכול להכנס, כיון שהוא יודע שאין יצר הרע בעוה"ב, ונכנס רבי בנאה ועיין ויצא. וכשהגיע למערת אדם הראשון יצאה בת קול ואמרה שדי שנסתכל בדמות דיוקנו יעקב, ולא יסתכל בדיוקני עצמה שאדם הראשון נברא בצלם אלוקים, וא"צ למדוד את המערה כי גודלה כמו המערה השניה (החיצונה ששם היו ג' אבות ואמהות, וי"א שהשניה היתה למעלה) ואמר רבי בנאה ששני עקביו של אדם הראשון דומים לשני גלגלי חמה, והא דכתיב "ואל עפר תשוב" היינו שעה אחת לפני תחית המתים.

הכל בפני שרה כקוף בפני אדם, וכן שרה בפני חוה, וחוה בפני אדם, ואדם בפני שכינה. שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרב, ודרב מעין דרבי אבהו, ודרבי אבהו מעין דיעקב אבינו, ולא חשיב רבי יוחנן משום שלא היה לו הדרת פנים. תוס', ודיעקב אבינו מעין דאדם הראשון.

ההוא אמגושא (-מכשף) שהיה חטיט שכבי להפשיט המתים מבגדיהם, וכשהגיע למערת רב טובי בר מתנה תפשו בזקנו, ושחררו לבקשת אביי שהיה אוהבו, ולשנה אחרת לא שחררו עד שגזר אביי את זקנו.

חכמתו של רבי בנאה- בירר מהי כוונת האב שציוה מחמת מיתה לתת לבניו חבית עפר (- קרקע) חבית עצמות (-בהמות) וחבית מוכין (-בגדים), והאב עשה כך כדי שלא ידעו שהוא עשיר. בירר מיהו הבן שנולד מאביו ולא מזנות, שרק הוא לא הלך לחבוט על קבר אביו שהמזמרים הם עזי פנים, ויפה דן דלא שייך הכא אלא שודא דדייני, והלשינו עליו ואסרוהו, וכשהסביר לבית המלך מה הכונה עבדא חד וכו' (שאמרה אשתו), וראו חכמתו, והושיבוהו בשער העיר, ואמר להם לכתוב שכל דיין ופסול לדון, דגזלן פסול לדון שמא יקבל שוחד, (ואיירי שכפר, אבל אם שילם במקום להשבע כשר. תוס'), (במקום לכתוב כל שתבעוהו לדון, שהרי כל אחד יכול לתובעו). ולכתוב שהדם הוא ראש לכל המחלות שלא הקיז דם, והיין ראש לכל הרפואות אם ישתה יין כמו שצריך, (במקום לכתוב שהם הגורמים לחיים ומות, שהרי שייך למות בנפילה, ולא בכל מקרה יין מציל ממות).

נ"ח: אנפק אנבג ואנטל הם מידה אחת, ונפקא מיניה למקח וממכר, ואנטל היינו רביעית של תורה ביצה ומחצה, לד' כוסות (כנגד ד' לשונות של תורה והוצאתי וכו', וכן לזיר ועוד דברים שיעורם רביעית).

המשך דיני חזקת תשמישין

מרזב (-צינור קטן שנותנים בסוף המזחילה כדי להרחיק את קילוח המים מהכותל) אין לו חזקה, לפי שרגילים להופכו לכל צד שירצו, ובגלל שאין לו קביעות לא מחה בעל החצר. ואיתא במתני' שיש למקומו חזקה. שמואל מבאר שאין חזקה באיזה רוח ישים אותו, ויכול בעל החצר להעבירו לצד השני, דאינו קבוע דווקא בצד זה, אבל באחד משני הרוחות יכול לשים אותו ואין יכול בעל החצר לעוקרו לגמרי, דבאחד הצדדים היו קביעות כיון שסתם בית א"א בלא מרזב והיה על בעל החצר למחות. והתוס' (ד"ה המרזב) ביארו בשם הר' יוסף שאם המרזב ברוח מזרחית יכול להטותו לצפון או לדרום אבל לא למערב, ור"ח מפרש שאם הוא באמצע רוח מזרחית יכול להעבירו לשליש או לרביע הגג, אבל לא לרוח מערבית. ולרבי חנינא אין חזקה לענין שיכול בעל החצר לקצרו אם היה ארוך יותר מכדי צרכו, אך לא לסלקו אפי' לצד אחר. ולרבי ירמיה בר אבא יכול בעל החצר לבנות תחתיו שלא נתן לו בעה"ב את הקרקע שתחתיו, אך אינו יכול לסלקו ולהגביה בניינו במקום שהיה המרזב.

מזחילה- אם בעל הגג הניח מזחילה לאורך הגג יש לו חזקה, דמילתא דקביעות היא ומדשתיק ודאי נתרצה בדמים, ולרבי ירמיה בר אבא הנ"ל איירי במזחילה של אבנים, שאומר בעל המזחילה שאינו רוצה שתתקלקל המזחילה מקול הפטיש וכו', (אבל במרזב לא חשיב כל כך, אי נמי סתם מרזב הוא של עץ). אבל בסתמא מה איכפת לו שיבנה תחתיו. וכתבו התוס' (שם) שכיון שיכול בעל החצר להעביר את המרזב לצד השני, א"כ אין החזקה אלא שלא יוכל לעקור את המזחילה ממקומה, אבל צריך להזיזה ולהגביה את הצד השני כדי שיפלו המים, או דאיירי במזחילה ישרה.

נ"ט. צינור של שופכין המקלח מים לחצר חבירו, לשמואל ורבי אושעיא בעל החצר יכול לעכב על בעל הגג שלא יסתום את הצינור, משום שהחזיק במים של הגג להשקות בהמותיו, ודמי למקח וממכר ששעבדו זה תמורת זה ואין אחד מהם יכול לחזור בו, ולרבי חמא אביו של רבי אושעיא אינו יכול לעכב, ולרבי ביסא אביו של רבי חמא יכול לעכב, וקרו עלה "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" שאחרי ג' דורות התורה מחזרת אחר אכסניא שלה, וכתבו התוס' (ד"ה והחוט) דאיירי בראו זה את זה, (וכתבו שרבי אושעיא מוזכר לפני אביו מפני שהיה גדול יותר מדאי, ולא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו).

סולם- הנותן סולם בחצר חבירו לעלות לגגו, אם הוא סולם המצרי והיינו שאין לו ד' שליבות אין לו חזקה דאין בעל החצר מקפיד, ולצורי סולם גדול יש לו חזקה.

חלון- העושה חלון בכותל ביתו להביט דרך שם ולשמור פרדסו וגינתו, והחלון פתוח לחצר חבירו, והחזיק בו ג' שנים, אם הוא חלון המצרי שהוא קטן שאין ראשו של אדם יכול להכנס שם, בין למעלה מד' אמות בין למטה מד' אמות אין לו חזקה דאינו דבר קבוע, ואין השכן יכול למחות. ולר"י אם

יש לו מלבן משקוף לחלון מכל הצדדים יש לו חזקה.

לרבי זירא אם החלון למטה מד' אמות מקרקע הבית יש לו חזקה, ויכול בעל החצר למחות, לרשב"ם איירי בחלון צורי, דכיון שהוא גדול ונמוך ויכולים להסתכל ממנו לחצר ודאי ברשותו עשה, ואם בא שכונו לבנות מול החלון צריך להרחיק ד' אמות, ולמעלה מד' אמות אין לו חזקה ואינו יכול למנוע מבעל החצר לבנות כנגד הכותל ואין בעל החצר יכול למחות. שיטת התוס' (ד"ה למטה) שהחילוק בין למטה מד' ללמעלה הוא בחלון מצרי, אבל בחלון צורי שהוא קבוע אפי' למעלה מד' יש לו חזקה. ולרבי אילעא אף למעלה מד' אמות יכול למחות, אך אין לו חזקה, ואף דס"ל דכופין על מידת סדום, מ"מ אומר לו שיתכן שישים ספסל מתחת החלון ויראה בחצירו, ור' זירא לא חייש להכי, דלא חציפי כולי האי למיעבד הכי.

חלון העשוי לאורה אפי' כל שהוא יש לו חזקה כיון שהוא דבר קבוע (דכל הימים אדם צריך לאורה) היה לבעל החצר למחות בתוך ג' שנים, ומדלא מיחה ודאי ברשותו עשה, ומתני' איירי בחלון העשוי לשמור גינות ופרדסים ולא לאורה.

נ"ט: זיז-

המכניס זיז (-כעין נסר או קורה הבולטים מהעליה לחוץ וראוים לתלית חפצים) לחצר חבירו, אם הזיז הוא פחות מטפח אין לו חזקה ויכול בעל החצר לבנות שם, דפחות מטפח לא חשיב, ואין בעל הגג יכול למחות בבעל החצר שלא ישתמש בזיז, דכיון שיכול לסלקו לגמרי אין לו הפסד במה שמשתמש בו, אי נמי אין בעל הגג יכול למחות בבעל החצר שלא יקבע זיזים סמוך לכותלו, שהרי אין הזק ראייה, כיון שהוא עליון.

ובעל החצר לרב יהודה אינו יכול למחות שלא יכניס זיז באויר חצירו, דאף דהזק ראייה שמיה הזק מ"מ כיון שאינו ראוי לתשמיש אלא לתלות עליו, והוא יחזיר את פניו בשעה שתולה עליו, שאם לא יחזיר פניו יהיה נתפס עליו כגג, וכתבו התוס' (ד"ה ואפילו) דאין חוששים שמא יפלו דברים על בעל החצר (כדחיישין בעירובין דילמא נפיל ואתי לאתויי) כיון שבעל החצר אינו עומד שם כל הזמן, אי נמי להניח אסור אבל בתליה לא חיישין לנפילה. ואף שחייב בעל הגג במעקה הוא יכול להשתמש בזיז אם הוא בקרן זזית בסוף המעקה. ולרב הונא יכול למחות, שמא מתוך פחד ליפול מהגג יסתכל לחצר וממילא יסתכל גם בלא פחד יטען שהסתכל בגלל הפחד, ולא יהיה נתפס כגג, ואיכא הזק ראייה, ולא הוי זה נהנה וזה אינו חסר.

ואם הזיז הוא טפח יכול בעל החצר למחות, ויש לו חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות בנין ולסתור את הזיז, דמדלא מיחה איכא למימר ברשותו הוציא. וכתבו התוס' (ד"ה עד) שגם בעל הגג יכול למחות בבעל החצר, כיון שעל טפח יכול להניח דברים גדולים המכבידים על הכותל, או שיניח כלי מלא מים וישפך ויקלקל את הכותל, ואיירי לפני שהחזיק ג' שנים. עוד פירשו דאיירי אחרי ג', ויכול למחות בעל הגג בבעל החצר כיון שבעל הגג רוצה להשתמש בו, אבל בתוך ג' אין בעל הגג יכול למחות, ובעל החצר יכול לשים

זיז ברוחב ארבעה דכיון שנתרצה באורך של מקום חשוב נתרצה ג"כ ברוחבו, דאין מקום חשוב בפחות מד' על ד'.

פתיחת חלונות לחצר- אין לפתוח חלונות לחצר משום הזק ראייה, ואפי' לחצר השותפין אסור, (כתבו התוס' (ד"ה מאי) שלרשב"ם איירי בחצר שאינו שותף בה, ור"י סובר שגם הוא שותף, והאסור הוא משום שעכשיו הוא מזיק לו מעוד חלון), דעד עכשיו לא היה צריך להצטנע ממנו בבית אלא בחצר שהיה נזהר בחצר שלא יראהו מפתח ביתו, ועכשיו גם בבית צריך להזהר שלא יראהו מהחלון הגבוה, אי נמי עד עכשיו לא היה נזהר אלא כשהשני בחצר, ועכשיו צריך להזהר גם כשהוא בבית. ואם פתח ולא מחו וטוען שפתח ברשות בני החצר, לרבי ישמעאל ברבי יוסי יש לו חזקה דסבר דלאלתר הוי חזקה, ולרבי חייא אין לו חזקה עד ג' שנים, אמנם מודה רבי חייא שאם בנו מול החלון ושתק הוי חזקה מיד, שאין אדם שותק כשסותמים את אורו והוי הודאה שמתחילה החזיק שלא כדין.

ס. מה אסור לעשות בחצר השותפין-

רבי דיורים- הקונה בית בחצר הסמוכה לא יפתחנו לחצר השותפין, ואפי' לביתו כדי שלא יכנסו משם לחצר השותפין. תוס'. מפני שמרבה את העוברים וליכא צניעות כדמעיקרא, אבל מותר לחלוק חדר לשניים, או לחלק גובה דירתו הקיימת ולעשות שם עליה, ולפותחם לביתו ולא לחצר השותפין שהרי יכול למלא את ביתו באנשים, אבל להוסיף על הבנין אסור מפני שמרבה את העוברים.

אסור לפתוח לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון אלא צריך להרחיק משהו, ואפי' יש לו חזקה, והטעם משום צניעות דכתיב "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו", ואמר "מה טובו אהליך יעקב", שאין פתחיהם מכוונים זה לזה, ואמר ראויים אלו שתשרה עליהם שכינה, ומחנה ישראל כחצר השותפין, שלא היה רה"ר אלא במחנה לוייה.

אסור להגדיל את הפתח היוצא לחצר השותפין, לא מיבעיא אם היה ברוחב ארבע שאסור להגדילו לשמונה, שע"ז נוטל ח' אמות בחצר כנגד כל הפתח כמבואר לעיל י"א. אלא אפי' שתיים דשקיל נמי ד' אמות בחצר כמו בד' אמות, לא יעשהו ארבע, משום שיותר קשה להצטנע בפתח גדול. ואסור לחלק פתח אחד לשניים, לא מיבעיא אם היה ד' אמות שלא יחלקנו לשניים, מפני שע"ז יטול ח' אמות בחצר, אלא אפי' אם היה ח' אמות לא יחלקנו לשניים מפני שיותר קשה להצטנע בשני פתחים, שאף אם אחד נעול השני פתוח.

לרה"ר מותר לפתוח פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, ולהגדיל פתח או לחלקו לשניים, מפני שהוא בעצמו צריך להצטנע מבני רה"ר שרואים דרך פתח הבית, ורוכבי הסוסים רואים דרך

החלונות.

הזק לבני רה"ר

אין עושין חלל תחת רה"ר אע"פ שמקבל על עצמו שישלם את הנזק, מפני שאין רוצים להתדיין עמו. ור"א מתיר אם עגלה טעונה אבנים יכולה ללכת שם דאזיל בתר השתא שהכיסוי חזק, ולרבנן אסור שמא יתקלקל המכסה ולא ישים לב.

ס: אילן הנוטה לרה"ר אם מקפידים על כך בני רה"ר מפני שמפריע לגמל ורוכבו צריך לקוצצו, ורבי ינאי היה לו אילן נוטה לרה"ר, וכשבא אחר לשאול על אילנו וראה שמקפידים בכך, קצץ את שלו, ואח"כ אמר לו לקצוץ, דכתיב "התקוששו (הסר קש מבין עינך תחילה) וקושו" קשוט עצמן ואח"כ קשוט אחרים.

אסור להוציא זיזין קורות קטנות וגזוזטראות קורות גדולות לרה"ר שמא ישלם בהם בני רה"ר, ואם רצה כונס לתוך שלו כשיעור הזיזין ומוציא, ואם כנס ולא הוציא, לרבי יוחנן יכול להוציא, ולריש לקיש אינו יכול להוציא. וביאר רבי יעקב שלכו"ע יכול להוציא, ונחלקו אם יכול להחזיר את הכותל למקומו, שלרבי יוחנן אינו יכול להחזירו, דמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, ולריש לקיש יכול להחזירו, כיון שיש לבני רה"ר רווחא דסתם רה"ר מרווח.

ורבי אמי היו לו זיזים למבוי כיון שבני המבוי מוחלים, אבל לרה"ר לא דאין בזה מחילה.

ואם קנה חצר ובה זיזים וגזוזטראות הרי זו בחזקתה שודאי המוכר כנס, דטוענים ליורש וללוקה, אבל המוכר צריך להביא עדים או חזקה, ואם נפלה יכול לחזור ולבנותה.

זכר לחורבן

אסור לסייד ולכייר צורות, וי"א דהיינו סיד לבן יותר, ולפיכך צורות של מיני צבעונים, בזמן הזה, ואם קנה כך הרי זו בחזקתה, ואם נפלה (אפי' נבנתה בהתר. תוס') אינו חוזר ובונה אותה (ושאני מזיזים דהכא הוי איסורא), ואם עירב בסיד חול שמכהה את הלובן לת"ק מותר ולרבי יהודה אסור, ואם עירב בו תבן מותר אף לרבי יהודה. אחרי החורבן היו פרושים שרצו להמנע מאכילת בשר שהרי היו מקריבים ממנו ע"ג המזבח ועכשיו בטל, ולהמנע משתית יין שהרי היו מנסכים ממנו על המזבח ועכשיו בטל, ואמר להם רבי יהושע שא"כ גם בלחם הרי בטלו מנחות, ובפירות מז' מינים הרי בטלו ביכורים, ובמים הרי בטלו נסכים, ומי בורות אף שפסולים לנסכים הרי הם ממין הכשר. תוס'. וכיון שא"א לא להתאבל כלל, וא"א לגזור גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה ומסכימים לגזירה, צריך בסיד לשייר אמה על אמה כנגד הפתח, ובסעודה לשייר כסא דהרסנא דגים מטוגנים בשמנם בסולת, ובתכשיטים לשייר בת צדעא

שרגילות לסוד שם ולהשיר שערן, ולתת אפר מקלה (-אפר כירה השרופה באש) בראש חתנים במקום תפילין, וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

רבי ישמעאל בן אלישע אמר שבגלל הגזירה שלא למול היה ראוי לגזור שלא לישא אשה ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאיליו בענין טוב, ולא יבטלו מצוות, והתוס' כתבו דאירי אחרי שהוליד בן ובת שקיים פרו ורבו. אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים ויחשבו שאין איסור בדבר ואל' יהיו מזידים, שאם יגזרו על כך לא יקיימו ויהיו מזידים. וכתבו התוס' שדין זה הוא בדבר שידוע שלא יקבלו, אבל בספק אם יקבלו צריך למחות.

המוכר את הבית

מה כלול במכירת בית או שדה בסתמא

בסוגיות הבאות יבוארו אופנים שונים של המוכר דבר לחבירו ולא פירש בצורה ברורה מה בכלל המכירה, מה ודאי בכלל המכירה ומה אינו בכלל המכירה ומה ספק ומה הדין בספק. (ויש להסתפק אם הנדון הוא באומדן דעתם או שהנדון הוא מה נכלל בלשון).

ס"א. יציע אינו כלול במכירת בית, אע"פ שהוא פתוח לבית ותשמישו לבית.

י"מ שיציע היינו אפתא (-בנין נמוך ליד הבית בצדו או מאחוריו), וכ"ש שבדקא חלילה (-כנ"ל אלא שהוא עשוי חלונות חלונות לנוי) אינו נמכר עם הבית כיון שהוא עשוי לנוי ולהתקיר שם. וי"מ שיציע היינו בדקא חלילה, אבל אפתא שתשמישו דומה יותר לתשמיש הבית נמכר עם הבית. ובברייתא איתא שיציע נקרא גם צלע וגם תא.

ג' שמות יש ליציע (לרשב"ם (ס. ד"ה וזא') באה הגמרא לבאר שהיציע שמוזכר במשנה הוא בנין נמוך בצדי הבית או מאחוריו ואינו שוה לגג הבית. ולתוס' (ד"ה והתא) הגמרא מדברת על היציע האמור בפסוק), 'יציע, צלע, תא. יציע דכתיב "היציע התחתונה חמש באמה רחבה" -היו ג' שורות תאים זו ע"ג זו, וכל שורה היתה רחבה אמה מזו שתחתיה מפני שהיו גורעים אמה מעובי הכותל כדי להניח עליו את קורות רצפת התאים, כדי שלא יצטרכו לנקוב בקירות עצמם. צלע דכתיב "והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים". תא דכתיב "והתא קנה אחד אורך וקנה אחד רחב (ומידת הקנה שש אמות) ובין התאים חמש אמות". ואי בעית אימא תא היינו בנין שמאחורי בית מדתני כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש. ולא פרכינן דהוי כיהודה ועוד לקרא אלא היכא דתני ועוד. תנוד"ה ואיבעית. והתא שש היינו שורת התאים האמצעית, אבל כנגד התחתונה היה עובי הכותל שבע, מפני שהמגרעת היתה אמה. ולשיטת ר"י

המגרעות היו חצי אמה בכותל ההיכל וחצי אמה בכותל התא, ולפי זה כותל ההיכל מלמטה היה שש וחצי, והתאים היו מרובעים, התחתונים חמש על חמש, האמצעיים שש על שש, והעליונים שבע על שבע, וי"ל שהיה חילוק בזה בין בית שני לבית ראשון. תנוד"ה והתא.

מז' זוטרא אומר שיציע שאין בו ד' על ד' נמכר עם הבית, כיון שאין לו חשיבות בפני עצמו. ואף שבור (-חפירה) ודות (-בנין מעל הקרקע) אינם נמכרים עם הבית אף בשיעור זה דסתם בור אין בו ד' אמות רוחב, שאני התם שתשמישם שונה מתשמיש הבית כיון שהם עמוקים, ותשמישם למים, משא"כ יציע שהוא מקום דירה.

חדר פנימי הפתוח רק לבית ושימושו להצניע חפציו, אינו כלול במכירת הבית, אע"פ שסימן לו את מיצרי הבית וחדר זה בתוכם, דלא עשה כך אלא כדי לסמן לו מיצרים הניכרים. ור"י (תנוד"ה לא) מסתפק אם גם ביציע אמרינן מיצרים הרחב לו, או שכיון שזה אותו תשמיש קנה הכל.

ס"א: המוכר בית לחבירו בבירה גדולה

שהבירה היא באמצע הבתים ואינה עשויה לתשמיש אלא לשיבה והילוך בין הבתים, ועמד באחד הבתים ומכר לו בית זה, אם הבירה כזו עם הבתים נקראת בית וכשרוצים למכור בית אחד אומרים שמוכרים בית בלא בירה (ריב"ם תנוד"ה אלא, ועיין מהרש"א), ושיטת ר"י שכשמוכר בית מזכיר בית, ורק היכא שציין המיצרים שסביבה מכר גם הבירה, גם הבירה בכלל המכירה, ואם הבירה נקראת בירה ולא בית, אין הבירה בכלל המכירה, ואם הרוב קוראים לבירה בירה ולבית שבבירה בית, ומיעוט קוראים לבירה בית, מ"מ אין הבירה בכלל המכירה, דהיה עליו לכתוב "ולא שיירית בזביני אלין כלום".

וכן לענין שדה המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה שיש שם הרבה שדות והם שלו, והוא עומד באחת השדות ואומר שדה זו אני מוכר לך וסימן לו את המיצרים החיצוניים שהבקעה בתוכם, אם הבקעה נקראת בקעה ולא שדה, לא מכר לו את הבקעה, ואם הבקעה נקראת שדה מכר לו גם את הבקעה, ואם הרוב קוראים לבקעה בקעה ולשדה שדה, ומיעוט קוראים לבקעה שדה, מ"מ אין הבקעה בכלל המכירה, דהיה עליו לכתוב "לא שיירית בזביני אלין קדמי כלום".

וא"א ללמוד דינים אלו זה מזה, דבקעה כולה תשמיש אחד לחרישה משא"כ בית ובירה, ומאידך בבקעה לא היה יכול לסמן גבולותיה שכולם דומים ומשום הכי הרחיב המצרים, משא"כ בבית שהבתים שונים זה מזה.

מתי אומרים שהדמים מודיעים - הקשו הראשונים למה לא אמרינן הדמים מודיעים בבירה או בבקעה, ותי' הרשב"ם שאין אונאה לקרקעות, והק' ר"י (תנוד"ה שמע) שדין אונאה הוא גזירת הכתוב, אבל שייך הודעת דמים, ועוד שהרי ביטול מקח יש להם, והתוס' ביארו שבקרקע לא שייך הודעת דמים, דפעמים אדם קונה אותה בהרבה יותר

משווייה, או דקאי כרבנן דס"ל אין הדמים ראייה.

בשטרות מכירה צריך לכתוב "לא שיירית בזביני אלין קדמי כלום", וכנ"ל, וזו תקנת חכמים כדי שלא יפסיד הלוקח, כיון שיש בני אדם שמרחיבים את המיצרים ואין מוכרים כל מה שבתוכם.

כמה קרקעות אדם התכוון למכור בלשונות שונים

שונים - המוכר "ארעא דבי חייא" דהוא לשון יחיד, אף שיש לו שתיים כאלו לא מכר אלא אחת, ויטול את הקטנה שבהם דיד בעל השטר על התחתונה. ואם מכר ארעא, מיעוט ארעא שתיים, ואם מכר כל ארעא, מכר כל קרקעותיו, חוץ מבוסתני ופרדיסי. ואם מכר לו זיהרא שכך קרויים כל הקרקעות, מכר גם בוסתני ופרדיסי (גינות וכרמים), אבל לא מכר בתים ועבדים. ואם מכר נכסיו, מכר גם בתים ועבדים. וכתב הרשב"ם דאין מטלטלין בכלל אא"כ אמר כל נכסי, והתוס' (ד"ה ואי) כתבו דאין נפקא מיניה אם אמר כל, אך אם אמר נכסי זה כולל מטלטלין, או שאף בנכסי במתנה כולל גם מטלטלין דבעין יפה נותן, משא"כ במכר.

מיעוט ארעא שתיים - כתבו התוס' (ד"ה ארעא) דמ"מ המשאיל מרא לעדור פרדיסי כוונתו לכל הפרדיסי ולא לשניים, דדרך הוא להשאיל לכל מה שצריך, וי"מ דשאני התם שהשואל מוחזק, ואין נראה לר"י דכיון שעתיד להחזיר חשיב המשאיל מוחזק, כמו שקרקע עומדת בחזקת בעליה, והטעם בקרקע הוא משום שסופה לחזור, (ולא מטעם שחזקה במטלטלין היא יותר טובה מחזקה בקרקע, שהרי גם בבא בסוף החודש אמרינן שהיא בחזקת בעליה), וריב"ם מחלק בין ארעא לפרדיסי.

ס"ב. המוכר שדה ולא סימן כל מיצריה

המוכר שדה לחבירו וסימן לו מיצר אחד ארוך ומיצר אחד קצר, וכן את שני המיצרים האחרים, רב סבר שקנה כנגד המיצר הקצר, דמיצרים הרחיב לו כיון שהוצרך לכתוב מיצר שלם. ומ"מ אם בכל צד יש קרקעות של שני בני אדם ואם כוונתו למיצר הקצר היה מזכיר רק אחד מהם, קנה כנגד המיצר הארוך "ראש תור" -אלכסון בין הארוך לקצר, ורב כהנא ורב אסי טענו שתמיד יקנה כנגד ראש תור, ושתיק רב והודה לדבריהם.

המוכר שדה ששדות שני בני אדם מקיפות אותה אחד במזרח ומערב והשני בצפון ודרום, צריך לכתוב "מיצר ראובן תרי רוחי, ומיצר שמעון תרי רוחי", דאם כתב לו שהיא בין שניהם לא קנה אלא חצייה באלכסון.

הגמ' מסתפקת מה הדין במוכר שדה וציין רק את הפינות האם לא קנה אלא כנגד הפינות באלכסון, או שכיון שאין הדרך למכור כך קנה הכל. ואם תמצא לומר שלא קנה אלא כנגד הקרנות מה הדין במכר כמין גאם -אות יוונית כמו כף (סופית) בני פינות זה מול זה באלכסון, די"ל דהכא כיון שציין גם את הצדדים קנה הכל, או שקנה רק באלכסון כל מה שבין הקרנות, (ולר"י גאם היינו בפינה אחת, והתוס' הסכימו לפי' הרשב"ם) ואם תמצא לומר שלא קנה אלא באלכסון מה הדין בסירוגין שדה

שמקיפים אותה ב' בני אדם מכל צד, וכתב רק אחד מהם לסירוגין, ד"ל שאין דרך למכור לסירוגין, ולא כתב כולם משום הטורח, וקנה הכל, או שלא מכר אלא כנגד כל אחד מהם באלכסון. תיקן.

ס"ב: ואם ציין רק ג' ממיצרי השדה לרב קנה הכל מה שבין ג' המיצרים חוץ מתלם אחד של מיצר רביעי שהרי לא כתבו, ולשמואל קנה הכל דמה שלא כתבו משום שלא צריך, ולרב אסי לא קנה אלא תלם אחד כמין ח' על פני כולה, דס"ל כרב שכוונתו לשייר, וכמו ששייר במיצר אחד כוונתו לשייר בכל המיצרים.

ואמר רבא שלהלכה בשדה עצמה לא שייר כלל, ולענין המיצר הרביעי אם הוא בלוע בין המיצרים האחרים מהצדדים ואין עליו דקלים צפופים ואינו ט' קבין כשיעור שדה קנה גם מיצר זה דאיכא תרתי לטיבותא, ואם אינו בלוע ויש שם דקלים צפופים או שיש שם ט' קבין דאיכא תרתי לריעותא, לא קנה מיצר זה, ואם הוא בלוע בין המיצרים אך יש שם דקלים צפופים או ט' קבין, או שאינו בלוע אך אין בו דקלים צפופים או ט' קבין, ללישנא קמא אמר רבא שקנה, וללישנא בתרא אמר רבא שלא קנה, והלכתא שודא דדייני לפי אומדן הדיין אם עינו של המוכר יפה או רעה.

כללי הפסק בספיקות - כתב הרשב"ם שלא בכל ספק בב' לישנות אמרינן שודא דדייני, אלא רק היכא שמוזכר להדיא. והוסיפו התוס' (ד"ה איתמר) דבסתמא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה, בין בספק במציאות (תרי ותרי) בין בספיקא דדינא (מרחץ), ויש מקומות שנראה לחכמים לומר יחלוק, והיכא שהגמ' לא אומרת מה לעשות בספק, הדין הוא המוציא מחבירו עליו הראיה, והיכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, אם לדיין נראה כאחד הצדדים דעבד כמר עבד, ואם הדיין מסופק המוציא מחבירו עליו הראיה.

שותף שמכר לאדם שלישי בלשון **פלגא דאית לי בארעא**, מכר כל חלקו, ואם מכר פלגא בארעא דאית לי מכר רק רבע דכוונתו לחצי מהחלק שלו. ואביי טען שאין חילוק בין המקרים וגם במקרה השני כוונתו שאותו חצי בשדה זה מה שיש לו, ומכר כל חלקו, ולא הסכים עמו רבה.

המוכר חלק משדהו - אם אמר שהמיצר של השדה שמכר הוא פלגא מהשדה ששייר, קנה הלוקח חצי שדה דמשמע חלוקה לחצאין, ואם אמר שהמיצר המכור פסוק מהשדה ששייר, קנה ט' קבין דכוונתו לשדה הראויה לחותכה מהשדה שלו, ומחותך משמע שהמועט חתוך מהמרובה, וט' קבין הם שיעור שדה. ולאביי בשני האופנים אם אמר לו אלו מיצריה מכל הצדדים קנה חצי דיתור הלשון הוא כדי ליפות כוחו, ואם לא אמר לו לשון זה קנה ט' קבין.

ס"ג. המחלק נכסיו שכיב מרע, או בריא המחלק נכסיו על פיו, ואמר **יחלוק פלוני בנכסי**, יקבל

חצי מנכסיו. והגמ' מסתפקת מה הדין באמר **תנו חלק לפלוני בנכסי** אם כוונתו למחצה, או חלק הראוי לתת, כפי שישערו בית דין. והגמ' מביאה ברייתא שהאומר **תנו חלק לפלוני בבור** מים, לסומכוס מקבל מעט יותר מרביע דמספקא ליה אם כוונתו למשהו (רביעית הלוג או יותר. תוד"ה אין) או לחצי, וממון המוטל בספק חולקין, ואם אמר שיתנו מים מהבור למלא לחבית להשקות בהמותיו ולא להשקות שדותיו נוטל מעט יותר משמינית דחצי הבור צריך לחבית וא"כ כוונתו לחצי חבית שהוא רבע, או דכוונתו למשהו, וחולקין, לקדירה לתיקון המאכל נוטל אחד משנים עשר והביאור כנ"ל, לטפיח כלי קטן לשתיית בני אדם נוטל אחד מט"ז. וי"מ שהשיעורים הנ"ל הם אומדן דעת הנותן, ולא נהירא. והגמ' פושטת מזה לאומר תנו חלק לפלוני בנכסי שנוטל מעט יותר מרביע.

והקשה הרשב"ם דבתוספתא איתא להדיא שהאומר תנו חלק לפלוני בנכסי יירש עם הבנים, וא"כ מה הספק בגמ'. ותירץ: א' איירי שאין לו בנים, ואף שיש לו יורשים אחרים אינו מקפיד שלא להפסידם. ב' איירי הכא שאת שאר הנכסים נתן לאחרים. ג' לא שמיע להו הך תוספתא, ד' התוספתא כחכמים וההלכה כסומכוס. ושיטת התוס' (שם) שאין הלכה כסומכוס.

תנאי שכוונתו שיור - לוי שמכר שדה לישראל והתנה שהמעשר ראשון שלו, המעשר ראשון שלו, דכיון שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כוונתו לשייר במכירה, דאין אדם מתנה על חינם, והוי כמוכר שדה לאריסות שהלוקח יטול ט' חלקים והוא יטול חלק אחד. וממילא אף אם הלוקח מכר לאחר המעשר ראשון שלו, וה"ה ישראל שהתנה הכי ואורחא דמילתא נקט. וכתבו התוס' (ד"ה על) דלא הוי ככהן המסייע בבית הגרנות, משום דהוי שיור, אלא שנתן ללוקח זכות לעשר מזה על חלקו. ואם אמר שהמעשר ראשון יהיה לו ולבניו, אם מת יתן לבניו, אבל אם לא פירש הכי אינו מוריש לבניו, דלא אמרינן דהוי שיור מחמת יתור הלשון אלא לעצמו. ואם אמר לו כל זמן שהשדה בידך, אם מכרה פקעה זכותו, ואפי' חזר ולקחה דהלוקח מכר לו כל מה שיש לו. וכתבו התוס' (ד"ה ואמאי) שהגמ' לא ביארה דאיירי לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דלא אמר ר"מ אלא כשהדקל בעולם והפירות גדלים מאליהם, אבל הכא מי יימר דחרש, ובקידושין נחלקו אי איירי בשחת שכבר גדלו קצת, או באגם שרק יצאו מהקרקע, אבל בלא יצאו לא מהני. ורבינו יצחק פי' דאף לר"מ א"א להקנות למי שאינו בעולם, והק' התוס' דשמא כוונתו לבניו שהם בעולם.

המשך הסוגיא מה כלול במכירת בית-
דיוטא העליונה - המוכר בית לחבירו על מנת שדיוטא העליונה גג שיש לו מעקה גבוה י' שלו, דיוטא העליונה שלו, וכיון דבלאו הכי המוכר את הבית לא מכר את הגג וממילא לא היה צריך להתנות ובהכרח כוונתו לשייר יותר, וכנ"ל, ונפקא מיניה לרב זביד שיכול להוציא בה זיזים כנגד חצר של לוקח, דכוונתו שתהיה שלו לגמרי, כמו שהיה יכול להשתמש בה לפני מכירת הבית והחצר, ובנו אינו יכול להוציא זיזים עד שיפרש לי ולבני, וכנ"ל, ואם נפלה אינו יכול לבנותה. והתוס' (ד"ה על מנת) ביארו דאיירי שלא מכר

את החצר, וזיזים היינו שאם בונה בחצר יכול להניח את הזיזים על הדיוטא, אף שמכביד על הכותל, ולהלן ס"ד (ד"ה ואי) ביאר ר"ת שדיוטא היינו שורה העליונה של אבנים שהגג עומד עליה. ולרב פפא נפקא מיניה שיכול לבנות עליה על גבה והיינו שאם נפלה יכול לבנותה מחדש, דכוונתו ביתור הלשון לומר שתהיה שלו לא רק כל זמן שתקיים אלא לעולמים. וכתבו התוס' שכל זה בדיוטא, אבל עליה שנפלה כיון שהיא חשובה יכול לחזור ולבנותה אף בלא ביתור הלשון.

ס"ג: - ס"ד. עומקא ורומא, בור ודות, וגג-

לרב דימי מנהרדעא בסתמא לא קנה עומקא ורומא ויכול המוכר לחפור מתחת לקרקע הבית באופן שלא יזיק לבית, וגג שיש לו מעקה גבוה י' הוא של המוכר, ויכול להוציא זיזין או לבנות באויר באופן שלא יכביד על ביתו של הלוקח, ואם כתב לו עומקא ורומא קנה גם למעלה ולמטה, וגג שיש לו מעקה גבוה י', אבל לא קנה בור ודות (היינו בור היינו דות עמוקים בקרקע ויש בהם מים מכוונסים, אלא שהבור בחפירה בלא כותל והדות בבנין שחופרים בעפר תיחוח ובונים לו כותל אבנים, ואי תנא בור הו"א שדות הוא בכלל בית כיון שהוא בבנין, ואי תנא דות הו"א שבור כיון שאינו חשוב הוא בטל אגב הבית), כיון שלשון זה נצרך לקנות עומקא ורומא עצמם, ואם כתב לו מתהום ארעא עד רום רקיעא קנה גם בור ודות.

וכתב הרשב"ם שלשון "עד רום רקיעא" אין בו נפקא מיניה כיון שזה כלול ב"רומא", אלא שאם היה אומר עד שיפולי הבית היה משמע שלמעלה מזה לא מכר לו. אבל התוס' כתבו בשם ר"י שעד רום רקיעא הוא נפקא מיניה לקנות גם גג שיש לו מעקה עשרה, וכתבו שלרשב"ם בעומקא ורומא כלול גם גג, ואהני לשון עד רום רקיעא לקנות בור ודות שעל הגג.

והגמ' אומרת שאין לזה ראייה ממתני' ד"ל שבסתמא קנה עומקא ורומא, וממילא אם כתב לו עומקא ורומא קנה גם בור ודות.

והא דתני במתני' שלא קנה את הגג אם יש לו מעקה גבוה י' טפחים, ואי נימא שקנה גם את האויר שמעל הבית, א"כ אין סברא לומר שלא יקנה את הגג ויהיה הפסק בקניינו. תוס' (ד"ה דאי) בדברי הרשב"ם, והתוס' עצמם ביארו דאי נימא שבסתמא קנה עומקא ורומא, א"כ קונה בקלות דבעינן יפה מוכר, ולמה לא יקנה גם את הגג, י"ל שאף אם בסתמא קנה עומקא ורומא, לא קנה את הגג, לפי שהוא חשוב בפני עצמו.

ואין ראייה מדברי רב פפא הנ"ל שהמוכר בית על מנת שדיוטא העליונה שלו, אהני לשון זה שיכול לבנות על גבה, ואי נימא שעומקא ורומא לא כלולים במכירה מאי אהני האי לשון, גם בלי תנאי זה נשאר של מוכר, ד"ל דנפקא מיניה שאם נפלה יכול לחזור ולבנותה, לרשב"ם היינו שאם נפלה הדיוטא יכול לחזור ולבנותה, ולתוס' היינו שאם נפל הבית ואין הלוקח רוצה לבנותו, הרי בעל העליה בונה את הבית והעליה ע"ג עמודים, והתועלת שלו בבניית הבית היא שאינו יפחד תמיד שהעליה תיפול, וכדי שלא יכנס קור מתחת העליה.

ס"ד: מתי צריך לקנות דרך כדי להגיע

לרשות שלו בתוך של חבירו-

מוכר ששייר בור ודות לר"ע צריך לקנות דרך מהלוקח, א"כ מכר לו את הבית ואמר חוץ מבור ודות דכיון שבלאו הכי אינם כלולים במכירה, כוונתו היתה לשייר לו דרך, ולרבנן אף בסתמא א"צ לקנות דרך. ומאידך המוכר בור ודות לאחר, לר"ע אין הלוקח צריך לקנות דרך, ולרבנן צריך לקנות דרך.

המוכר שדה לא מכר בור גת ושובך שבשדה בין חרבין בין ישובים והיינו מיושבים, דאינם בכלל שדה, לר"ע צריך המוכר לקנות דרך, ולחכמים א"צ לקנות דרך. ומאידך אם מכרן לאחר לר"ע א"צ לקנות דרך, ולחכמים צריך לקנות דרך.

ביאור מחלוקתם - ר"ע סובר שמוכר בעין יפה הוא מוכר בכל דיני מכירות שבעולם, ולכן לעולם הדרך של הלוקח, ולחכמים מוכר בעין רעה מוכר, ולכן לעולם הדרך של המוכר. וכן מכר אילנות ושייר קרקע לפניו, לר"ע יש לו ללוקח קרקע שאם ימות האילן יכול ליטע אחר במקומו, ולחכמים אין לו.

הגמ' רצתה לבאר מחלוקתם, שנחלקו אם דעת הלוקח לקנות שדה שלא ידרסו בה ועל דעת זה המוכר מכר, והיה לו לשייר לעצמו דרך בפירוש, או שדעת המוכר שלא למכור באופן שיצטרך לפרוץ באויר דאיזה הנאה יש לו בבורו בלא דרך, או שנחלקו אם הולכים אחרי דעת המוכר או אחרי דעת הלוקח, דיש כאן טענה שאינו רוצה שידרסו בחצירו, ומאידך השני אינו רוצה שלא יוכל להגיע לשלו, ובזה ר"ע אזיל בתר לוקח, דלא שדי איניש זוזי בכדי, ורבנן אזלי בתר מוכר, דיד בעל השטר על התחתונה. ולפי ביאורים אלו לא נחלקו אלא כאן, ולא במוכר אילנות ושייר קרקע.

והגמ' מוכיחה מיתור סיפא דמתני' מכרן לאחר וכו', שנחלקו אם מוכר בעין רעה הוא מוכר או בעין יפה.

ס"ה. הלכה - לרב הלכה כחכמים שהמוכר בעין רעה הוא מוכר, ולשמואל הלכה כר"ע דבעין יפה מוכר, וכן הלכה.

וכמו כן נחלקו באחין שחלקו ששניהם נחשבים מוכרים זה לזה, שלשמואל מוכר בעין יפה מוכר ולכן אין להם זה על זה לא דרך לשדה הפנימית (והחיצון לא נחשב עין רעה במה שלא נותן לו דרך, שהרי בשדה החיצונה אינו מוכר אלא לוקח), ולא סולמות ולא חלונות שיכול השני לבנות כנגד חלונו ולא אמת המים, ולרב יש להם דמוכר בעין רעה מוכר והוא משייר לעצמו במה שמכר לאחריו. והצריכותא היא דהו"א שביורשים יש להם משום שהוא רוצה לדור בה כמו אביו ועל מנת כן חלקו, דכתיב "תחת אבותיך יהיו בניך", קמ"ל.

בית פנימי וחיצון אם שניהם קנו מאחד או ששניהם קיבלו מתנה מאחד אין להם דרך זה על זה מפני שלשניהם מכר בעין יפה, ואמנם אם מכר את הפנימי ושייר לעצמו את החיצון מכר לפנימי גם דרך, וכ"ש אם החיצון במתנה והפנימי במכר, אבל אם החיצון במכר והפנימי במתנה יש לו דרך, דמאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב אפילו לרבנן שמוכר בעין רעה מוכר.

המשך הסוגיא מה כלול במכירת בית -

דלת, נגר (-בריה הקבוע בכותל), מנעול, מכתשת קבועה (ובברייתא איתא שמכר חקוקה

שחקקה בסלע היוצא מהכותל ולא קבועה ומתני' כר"א דלהלן), ואיצטורביל (-עיגול שסביב הריחיים והוא קבוע), כלולים במכירת הבית. כללא דמילתא כל תשמישי הבית שהם קבועים ולא מיטלטלים כלולים במכירת הבית.

מפתח, מכתשת מיטלטלת, קלת -אפרכסת, תנור כיריים וריחיים, אינם כלולים במכירת הבית, ויש גורסים שמכר תנור וכיריים אבל לא ריחיים, וצ"ל שחיבורם נחשב חיבור משא"כ חיבור הריחיים. תוד"ה לא.

לרבי אליעזר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע.

אם אמר שמוכר בית וכל מה שבתוכו הרי כולם מוכרים והיינו הדברים הנ"ל המיטלטלין, אבל שאר תשמישין לא, שלא ריבה אלא תשמישים המיוחדים לבית שאין רגילות להשאילם מפני כובדם, דלא בטילי לבית, אי נמי הוא צריך אותם לבית אחר בעיר, אמנם מפתח שהוא מתאים דווקא לדלת זו נכלל בכל מה שבתוכו (והמוכר חצר וכל מה שבתוכה מכר גם את כל כלי התשמיש המיטלטלים ולא חיטים ושעורים, דכיון שהוא מסתלק מהעיר טורח הוא להוציא מיטלטליו, או משום שהם בטלים לעיר), אך לא מכר בור דות ויציע, דהם בניינים בפני עצמם.

ס"ה: שיטת ר"מ שמכר כל דבר הקבוע בבית, (ואילו במתני' מבואר שלא מכר מפתח, ואיירי במפתח קבוע לעולם דהא דומיא דדלת קתני, ומתני' דלא כר"מ), דאמר ר"מ מכר את הכרם מכר תשמישי כרם כגון קנים שבכרם שהם לצורכה וקבועים בכרם לעולם. לרשב"ם ר"מ חולק על מכתשת, ולתוס' על מפתח.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- בגקודות ההפצה

- במייל 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי עמוד היומי משנה ברורה חפץ חיים ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669

- במייל 7692282@gmail.com

- בגדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן,

8 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה נוף'.

חדש ב'תמצית'

הדרך ללימוד - להנות - ולזכור

קורס חדשני מקצועי וייחודי

בקורס נלמד בין השאר: כיצד פועלת מערכת הזכרון, מדוע אנו שוכחים, כיצד ניתן לפתח בצורה משמעותית את מערכת הזכרון, כיצד ללמוד בצורה חזוניתית ונכונה ולזכור את הלימוד, כיצד חוזרים בזמן קצר ובצורה מהנה ויעילה, איך מסכמים סוגיות, כיצד מצליחים במבחנים וזוכרים את הדברים לטווח ארוך, ועוד. שמונה שיעורים גדושים בתוכן מקצועי ומקיף, מתוך מאות מקורות מדברי חז"ל וגדולי הדורות, עם כלים מעשיים לאימון אישי.

לפרטים והרשמה 055-400-7977